

Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences (KNAW) KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

Brabantse Eftelingsprookjes [Review of: (2002) D'r waar 's. Sprookjes uit d'n Efteling, in 't Brabants ...dur Brabantse vertellers...]

Meder, T.

published in
Brabants Heem
2002

document version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in KNAW Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Meder, T. (2002). Brabantse Eftelingsprookjes [Review of: (2002) D'r waar 's. Sprookjes uit d'n Efteling, in 't Brabants ...dur Brabantse vertellers...]. *Brabants Heem*, 54(4), 159-160.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the KNAW public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the KNAW public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

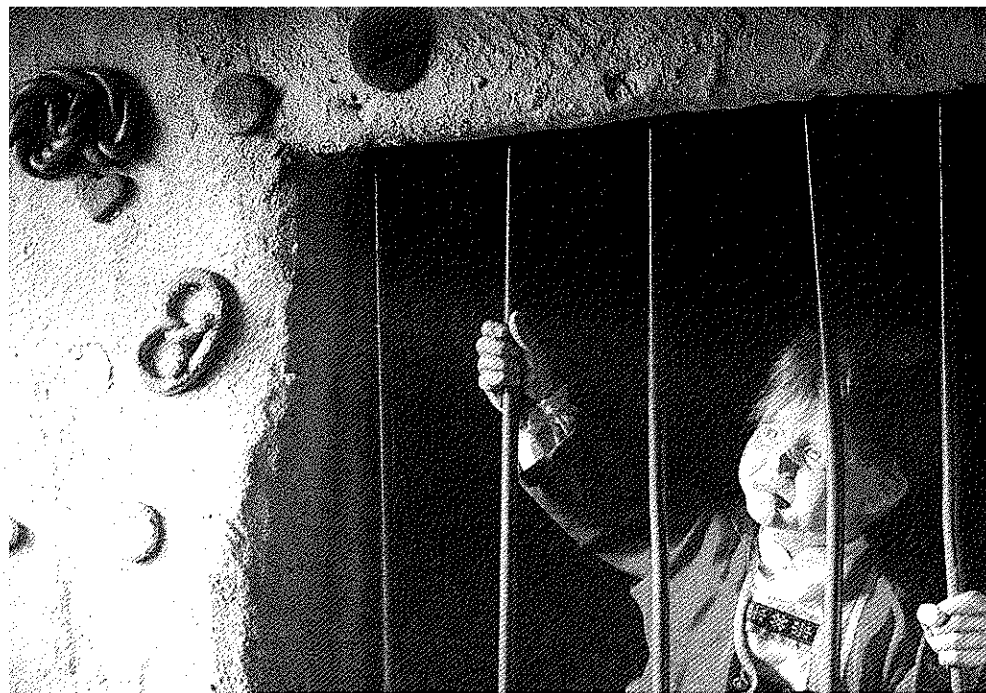
E-mail address:
pure@knaw.nl

Brabantse Eftelingsprookjes

Het voorwoord van het boekje *D'r waar 's. Sprookjes uit d'n Efteling, in 't Brabants (t) ... dur Brabantse vertellers...* begint zelf als een sprookje: 'Er was eens een klein gezelschap van dialectliefhebbers. Het kwam al jaren regelmatig in 's Hertogenbosch bijeen en droeg de weinig sprookjesachtige naam Commissie Dialectologie van het Noordbrabants Genootschap. Op een goede dag groeide binnen dit gezelschap het idee om sprookjes in het Brabants te gaan schrijven.' Net als in menig sprookje wordt het besluit eigenlijk niet gemotiveerd – het wordt gewoon als feit gepresenteerd. En wie een sprookje wil horen, zal het waarschijnlijk ook een zorg zijn...

Eerst en vooral moet worden gezegd dat het gebonden boekwerkje-met-gouden-leeslint er prachtig uitziet qua vormgeving en lay-out: het 165-jarige Genootschap en de 50-jarige Efteling waardig. Voorts bevat het boek ook een cd waarop zes van de achttien verhalen te beluisteren zijn. Alle sprookjes – van Roodkapje tot Doornroosje en van de Chinese Nachtegaal tot de Langnek – zijn te bezichtigen in het sprookjesbos van de Efteling (met uitzondering van Assepoester, die alleen te zien is in de Sprookjesshow in het Efteling Theater). In de meeste gevallen staat er in het boek ook een foto van afgedrukt.

Vijftien sprookjes in *D'r waar 's* verlopen goeddeels zoals we ze uit de 'traditie' kennen, hetzij uit de mondelinge overlevering, hetzij uit de sprookjesboeken (zoals de Rode Dansschoentjes van H.C. Andersen). Drie sprookjes, namelijk het Ganzenmeisje, de Magische Klok en de Steenen Kip, zijn speciaal bij tafereeltjes uit de Efteling nieuw verzonnen.

Een ander sprookje, over de Indische Waterlelies, dat ooit door koningin Fabiola van België voor de Efteling werd verzonnen, ontbreekt in het boek.

De gruwel die sprookjes soms eigen is, blijft in het boek beperkt. Het afhakken van de voeten met de rode dansschoentjes, een akelig detail uit het sprookje van Andersen (vol religieuze doem), wordt zo veranderd dat de beul alleen de schoentjes nog maar loshakt – en die schoentjes dansen tot op de dag van vandaag in de Efteling. De woedende Repelsteeltje scheurt zichzelf aan het slot niet in tweeën, zoals bij de gebroeders Grimm, maar hij verandert in een bloempje. De reus in Klein Duimpje eet niet langer per vergissing zijn eigen dochttertjes op. De stiefmoeder van Sneeuwwitje wordt aan het eind niet gestraft met gloeiende ijzeren schoenen aan haar voeten, maar ze valt na het vergiftigen van het meisje met de appel per ongeluk (!) in een afgrond – zoals vaker is het sprookje vooral een combinatie en bewerking van de versies van de gebroeders Grimm en Walt Disney.

Soms veroorloven de auteurs zich kleine variaties en grapjes, zonder dat dit storend wordt. Terwijl Assepoester moet sloven, vertoeven de

De vormgeving van 'D'r waar 's. Sprookjes uit d'n Efteling, in 't Brabants ...dur Brabantse vertellers...' is mooi en opvallend. Zo is er van de meeste sprookjes een foto opgenomen: hier van Hans en Grietje.

stiefmoeder en de stiefzusters Cora en Dora bijvoorbeeld de hele dag in het zwembad of op de tennisbaan. De vader van Klein Duimpje gaat met de Zevenmijslaarzen bij de postertijen werken en verdient zodoende veel geld. In weer een ander sprookje ontvangen de prinses een 'ie-meeltje' (p. 35).

De sprookjes zijn geen optekeningen van vertellingen uit de volksmond. Het zijn feitelijk (na)vertellingen op papier door zeven (dialect)schrijvers, die hun sporen hebben verdiend in het onderwijs en de lokale media. Soms hebben de schrijvers wel opmerkingen toegevoegd die bij de voordracht horen, zoals 'Lüstert!'. Een enkeling richt zich ook nadrukkelijk op een kinderpublik ('Beste kienders...'). Iedere auteur heeft in zijn eigen dialect geschreven, respectievelijk van Oud Gastel, Bergeijk, Etten-Leur, Berlicum, Roosendaal en Boxmeer (het dialect van Kaatsheuvel zit er overigens niet bij). Strikt genomen zijn de zes sprookjes

op de cd al evenmin echte mondelinge vertellingen, want de auteurs lezen hun zelfgeschreven verhalen van papier op. Keurig en zonder haperen; waarbij het talent van meesterverteller Johan Biemans zich ten opzichte van de dialectologen niet verloochent. Bij het tienjarig jubileum van de Efteling verscheen in 1962 van de hand van Bob Venmans het boekje *Het sprookje van de Efteling*, waarin niet alleen uitgebreid werd stilgestaan bij de ontstaansgeschiedenis van het familiepark, maar waarin ook de bijbehorende sprookjes stonden opgenomen, met zwart-wit tekeningen van geestelijk vader Anton Pieck erbij. Al vele jaren nu is in het park en in de boekhandel *Sprookjes van de Efteling* te koop, geschreven door Martine Bijl (toen ze vooral bekend stond als zangeresje van lieve luisterliedjes) en voorzien van kleurentekeningen van Pieck. Het schrijversduo Cor en Jos Swanenberg had voor *D'r waar 's* kennelijk niet zoveel inspiratie, want zij hebben Roodkapje, Vrouw Holle en de Wolf en de Zeven Geitjes van Martine Bijl voornamelijk letterlijk in het Berlicums vertaald:

MARTINE BIJL (2E DRUK 1974, P. 41):

'Wat zullen we eens gaan doen?' vroeg het oudste geitje.
'Ganzeborden' riep het jongste.
'Kwartetten!'
'Geitje-erger-je-niet!'
[...]
'Doe eens wat meel op mijn poot', zei de wolf.
'Waarom?' vroeg de molenaar.
'Daarom.'
'Je bent vast iets van plan.
Ik doe er niet aan mee', sprak de molenaar ferm.
'O nee? Dan bijt ik in je benen', zei de wolf. En toen hij zijn tanden liet zien, sprak de molenaar niet meer tegen.
Ja, zo zijn sommige mensen.

Ik denk niet dat *D'r waar 's* het sprookjesboek van Bijl snel zal vervangen. Voor een algemeen Nederlands publiek is het Brabantse dialect gewoonweg te lastig leesbaar en de cd helpt wel iets, maar waarschijnlijk niet genoeg. *D'r waar 's* zal vooral aftrek vinden als cadeau op de lokale Brabantse markt, met name bij de dialectologisch en heemkundig geïnteresseerde lezers. Wat het boek (en ook het sprookjespark) eens te meer aantoont, is dat het traditionele sprookje nog altijd niet dood is. Het blijft telkens weer opduiken, in beeld, geluid en op schrift. Enige direct wetenschappelijke pretentie heeft het boek niet. Het gaat de makers – volkomen legitiem – vooral om 'lees- en luisterplezier'. Wel zijn de sprookjes een toonbeeld van hoe dialecten gespeld moeten worden. Voor volkskundigen heeft het boek als bron alleen op een zijdelingse manier waarde. Bezien we hiervoor nogmaals de vraag waarom de Commissie Dialectologie van het Noordbrabants Genootschap op een dag besloot 'om sprookjes in het Brabants te gaan schrijven'. Een deel van het

COR EN JOS SWANENBERG (P. 95-96):

'Wè zumme nou 's gòn doen?' vroeg 't oudste geitje.
'Gaanzeborde,' riep 't jongste.
'Kwartette!' zin 't dorde geitje.
'Gèdt-èrgert-oe-nie!'
[...]
'Doe 's wè meel op mènne poot,' zin de wolf.
'Worrum?' vroeg de mülder.
'Umdürrum.'
'Gè hét zeker wir iets getééjd.
Nee, ik doe doaròn nie mee,' zin de mülder ferm.
'Oo nee? Dan zak oe 's in oew been béete,' zin de wolf. En toen ie z'n taand liet zien, trok de mülder z'n rómme gaaw op.
Ja, zoo zén sommigte minse.

antwoord ligt natuurlijk vreselijk voor de hand: om de liefde voor het eigen dialect uit te dragen. Vooral over de cd wordt in het voorwoord gezegd: 'U zult merken hoe mooi onze echte moedertaal klinkt'. Waarvan akte. Maar waarom nu juist sprookjes? Vooral, denk ik, omdat traditionele volksverhalen met gevoelens van nostalgia zijn omgeven. Bij de meeslepende navertelling van Doornroosje door Jan van Nassau moest ik daar sterk aan denken bij de woorden: 'Aòch, wa waar da toch 'ne gelukkigen tijd' (p. 106). De lezer wordt teruggevoerd naar een tijd dat er nog volop dialect werd gesproken en het leven goed was. Voorts moet de volkskundige vaststellen dat men in heden en verleden met volksverhalen heeft willen aantonen dat een regio over een eigen taal en cultuur beschikt. Volksverhalen werden en worden regelmatig ingezet om de eigen identiteit te benadrukken en thans kan dat niet worden losgezien van de processen van globalisering en lokalisering. In hoeverre de geclaimde lokale eigenheid een mentale constructie is, is voer voor etnologen.

E. Crince, red., *D'r waar 's. Sprookjes uit d'n Efteling, in 't Brabants (1) ... dur Brabantse vertellers... ('s-Hertogenbosch: Noordbrabants Genootschap, 2002) 163 blz., geïll., cd, ISBN 90-70814-92-7; prijs: € 21,50.*

Theo Meder ■

Draaiboek van een kermisgek

Ook dit jaar was in Tilburg de beer weer voor negen dagen los: de jaarlijkse kermis trok ook dit jaar naar schatting om en nabij de miljoen bezoekers. Dit festijn is met meer dan tweehonderd attracties, die als